

WMO-werkplaats Noord

De WMO-werkplaats Noord wil samen met gemeenten en betrokken instellingen een aantal innovatieve WMO-praktijken ontwikkelen, beschrijven, monitoren en evalueren. Daarnaast worden opleidingsmodules ontwikkeld, die professionals in de praktijk moeten helpen om hun praktijkkennis op het gebied van de WMO te vernieuwen en die de nieuwe werkwijzen onder de WMO dienen helpen integreren in het studieaanbod van de beroepsopleiding. Eenzaamheid in zicht is onderdeel van een landelijke aanpak door een aantal Wmo-werkplaatsen. De Wmo-werkplaats Noord neemt deel in de ontwikkeling van het Handelingskader, samen met een aantal andere partijen.

1. Doel onderzoek

De Wmo-Werkplaats Noord zal, ins samenwerking met de Wmo Werkplaatsen van de Hogeschool Arnhem / Nijmegen, Saxion en Utrecht, een handelingskader ontwikkelen voor professionals waarmee eenzaamheid binnen de reguliere werkzaamheden in een sociaal wijkteam geïdentificeerd en gearrangeerd kan worden. Dit kader wordt door onderzoekers en professionals gezamenlijk ontworpen en moet direct bruikbaar zijn in de dagelijkse werkpraktijk.

Het handelingskader heeft aandacht voor de volgende elementen

- Signaleringskaart
- instrument bespreekbaar maken eenzaamheid
- instrument analyse eenzaamheid (handleiding met inleidende informatie, definitie)
- sociale kaart (leeg) en een voorbeeld
- overzicht interventies, handzame voorbeelden

Het handelingskader is een succes als het:

- concreet, bruikbaar en duidelijk is voor burgers, vrijwilligers en verschillende soorten professionals
- aansluit bij de lokale samenwerkingsverbanden/netwerken
- professionals in staat stelt, bij een brede doelgroep, eenzaamheid te signaleren, analyse van oorzaken te maken en het bespreekbaar te maken en terug te koppelen en samen met burgers aan te pakken
- onderzoekstechnisch onderbouwd is en bruikbaar is in de praktijk
- zichzelf blijft ontwikkelen

Om één en ander te verduidelijken staan hieronder meerdere onderdelen opgenomen uit handelingskader Eenzaamheid in zicht. Startdocument Wmo fase 2 door Martha van Biene en Meike Hessles van de Hogeschool Arnhem/Nijmegen aangepast/ aangevuld met informatie betreffende de Wmo praktijk Noord. Het betreft hoofdstuk 1.1. tot en met 2.2. Er is waar nodig een vertaling gemaakt naar de Wmo praktijk Noord.

1.1. Instrument eenzaamheid in zicht

Sociaal isolement blijft vaak letterlijk voor anderen uit zicht. Het gaat aan de omgeving voorbij. Eenzaamheid wordt bovendien door velen als taboe ervaren. Daar hebben we de methoden voor de ontwikkeling van dit handelingskader op aangepast. We gaan uit van participatieve benadering. Dit betekent dat we samen aan de slag gaan, onderzoekers, professionals en burgers als partners in onderzoek. Het verhaal van de burger staat daarbij centraal.

1.2. Professionals, wetenschappers, burgers en vrijwilligers als een onderzoeksteam

We zijn ons er van bewust dat er al allerlei instrumenten ter bestrijding van eenzaamheid zijn. Wat er in onze ogen mist is een instrument dat niet alleen uitgaat van de praktijk, maar ook direct toegepast kan worden in de praktijk, op het moment dat een vraag van een burger zich aandient. We willen uitdrukkelijk niet de zoveelste eenzaamheids-scorelijst van bovenaf op professionals afvuren. In plaats daarvan willen we de samenwerking faciliteren tussen professionals uit zorg en welzijn en onderwijs en wetenschapsinstututen. Professionals, docenten, wetenschappers, vrijwilligers en andere burgers worden al in een vroeg stadium betrokken. We willen gebruik maken van het beste van twee werelden, wetenschappelijke en praktijkkennis.

1.3. Een handelingskader, geen scorelijst

We streven naar een handelingskader, waarbij de cliënt of burger niet achteraf gescoord wordt door de professional. We willen een handelingskader ontwikkelen, waarmee de professional op het moment zelf met de betrokkene in gesprek gaat. Vanuit dit gesprek zal de professional samen met de burger signaleren, herkennen, erkennen en vervolgens samen arrangeren, in samenspraak met de wijk. Op deze manier willen we er voor zorgen dat het kader voor professionals toepasbaar is in gesprek met mensen. Het gaat dus veeleer om de juiste vragen stellen, luisteren en de dialoog aangaan (narratief werken).

1.4. Participatief onderzoek

We zullen in de Ontwikkelwerkplaats van de HAN, gezamenlijk het handelingskader ontwerpen en toetsen op casus-niveau met professionals uit verschillende gemeenten. Op deze manier wordt het kader op een iteratieve manier opgebouwd en constant aangepast vanuit de praktijk totdat er een werkbaar en flexibel instrument ontstaat. Uiteindelijk gaan we dit toepassen casussen in de sociale wijkteams in Midden Drenthe, Groningen, Oldambt en Opsterland. Deze gezamenlijke ontwikkeling van expertise is afkomstig van de zogeheten responsieve evaluatie (zie voor een uitvoerige beschrijving, onder andere: Abma, 2005). In het zogeheten participatief onderzoek probeer je in interactie met alle betrokkenen een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van het onderwerp, waarbij je streeft naar aanknopingspunten voor praktische verbeteringen vanuit zoveel mogelijk perspectieven. Het gaat dan dus niet alleen om het perspectief van de onderzoeker. De onderzoeker gaat in dialoog met patiënten, cliënten, professionals, beleidsmakers, etc. Deze belanghebbenden zijn geen passieve respondenten, maar fungeren als co-onderzoekers. Ze worden als gelijkwaardige partners in het proces van interpretatie en analyse betrokken. De methode is sensitief voor wat de verschillende betrokkenen van belangrijke kwesties vinden en maakt gebruik van betekenisconstructie als een onderhandelingsproces tussen deze personen of groepen. In deze opvatting is de onderzoeker eerder facilitator dan uitvoerder van het onderzoeksproces.

1.5. Aandacht voor het verhaal

Dit handelingskader is gestoeld op herkennen (signaleren), erkennen (benoemen in samenspraak met de cliënt) en arrangeren (vanuit de vraag van de cliënt). De tussenstap erkennen is essentieel. De professional gaat niet meteen van signaleren naar arrangeren (invullen van de vraag), maar doet dit in dialoog met de burger. Wat heeft die nodig? Wat verstaat die onder eenzaamheid? De dialoog is van groot belang aangezien eenzaamheid een persoonlijk en context-afhankelijk begrip is. Het is bovendien taboe om toe te geven dat je eenzaam bent, zoals bleek uit eerder onderzoek van de HAN (Heessels, Janssen, Jansen 2012). Vaak wordt door professionals en wetenschappers te snel ingevuld wat eenzaamheid is. Er bestaan veel misverstanden over. Zo is iemand die weinig contacten heeft niet perse eenzaam en veel sociale contacten hebben betekent ook niet perse dat een persoon zich

niet eenzaam voelt (Fokkema & Dijkstra, 2009). Aandacht voor de sociale context en persoonlijke ervaring is dan ook van groot belang.

2. Samenwerkingsrelaties en werkstructuur

Vanuit een deskundige aanpak en kennis op het gebied van sociaal werk, economische duurzaamheid en kwalitatieve onderzoeksmethoden wordt de Ontwikkelwerkplaats Eenzaamheid gefaciliteerd door docenten, lector en onderzoeker(s) van de HAN. Zij zullen de 'trekkers' zijn van de Ontwikkelwerkplaats.

Vanzelfsprekend zijn er tal van partijen betrokken bij Ontwikkelwerkplaats Eenzaamheid in Zicht. Naast de HAN, zijn de Hanzehogeschool Groningen, Hogeschool Saxion en de Hogeschool Utrecht betrokkenen. Daarnaast zullen onderzoekers van Tranzo, de Universiteit van Tilburg, en van het UMC st. Radboud meewerken aan het instrument. Professionals uit drie wijkteams in Overbetuwe, Zutphen en Nijmegen zullen hun input leveren vanuit het veld aan hoe je het instrument handelingsgericht en werkbaar kunt maken. Zij hebben bovendien een belangrijke functie in het overleggen met andere professionals om te zorgen dat het een gedragen handelingskader wordt. De ontwikkelwerkplaats is een soort van regelvrije zone, waarin ieders inbreng even belangrijk is en iedereen besliskracht heeft.

2.1. Betrokkenen instrument ontwikkeling van 01/04/2013 tot 01/10/2013

Naam	Instelling
Meike Heessels	Hogeschool Arnhem Nijmegen
Minke Nieuwboer	UMC st. Radboud
Dr. Marijke Steegstra	Hogeschool Arnhem Nijmegen
Sophie Wintels	Tranzo, Universiteit van Tilburg
Trudy Dankers	Hogeschool Utrecht
Jolanda Kroes	Hanzehogeschool Groningen
Ina Baggerman	Zzg zorggroep
Henk Kuipers	Perspectief Zutphen
Dr. Margriet Braun	Hogeschool Saxion
Theo Jongman	Alifa
Ellen Veenhuis	Zorgfederatie Oldenzaal
Kim Rozendaal	Coalitie Erbij

2.2. Planning van de activiteiten

Bij de ontwikkeling van het Handelingskader gaan we als volgt te werk. Eerst ontwikkelen we in de ontwikkelgroep het handelingskader. Dat doen we aan de hand van informatie uit theorie en praktijk. De praktijk wordt ingebracht door de betrokken partners in de ontwikkelgroep.

De uitkomsten worden voorgelegd aan de praktijkpartners van de betrokken Wmo werkplaatsen. Input van deze partners leiden tot een volgende bijstelling.

In de uitvoeringsfase past de werker in de praktijk, na een korte scholing, het Handelingskader verder toe. Hier zijn Wmo-praktijken van de andere Wmo-werkplaatsen betrokken. Dit gebeurt dus ook bij de praktijken van de Werkplaats Noord. Na de uitvoering, gaan we het instrument evalueren aan de hand van , door de praktijk, beschreven en besproken casussen.

De benodigde informatie wordt langs de volgende wegen verzameld:

- Documentanalyse over huidige interventies vanuit de praktijk en vanuit de literatuur
- Deelname aan overleg en vergaderingen met de ontwikkelgroep
- Interviews met betrokken sleutelfiguren en verslagen hiervan voorafgaande aan de uitvoerfase in de periode dat de pilot bij de HAN wordt ingevoerd
- Interviews met betrokken sleutelfiguren en verslagen hiervan in en na de uitvoerfase
- Evaluatie van het handelingskader met de professionals en leden van de ontwikkelgroep.

2.2.1. Ontwerpfase 04-2013/10-2013

Samenwerken aan het ontwerpen van het handelingskader.

bijeenkomsten zijn op 16 - 05, 13 - 06, 4 - 07, 29 - 08, 12 - 09 en 10 - 10 2013

Na 29 - 08 wordt het handelingskader getest in een pilot op de HAN

De afsluiting van de ontwerpfase en voorbereiding uitrol naar andere sociale wijkteams vindt plaats op 10 - 10.

Documentenverzameling en overige digitale communicatie vindt plaats via Hanzecommunity.

Doelen in de ontwerpfase:

- Vormen van open leerkring
- Samen ontwikkelen handelingskader
- Valideren, uitproberen en aanpassen binnen de leerkring
- Methodologisch onderbouwen

2.2.2. Uitvoerfase 01/10/2013 tot 01/10/2014

- Scholing van gebruikers van het kader en volgen in de praktijk d.m.v. casuïstiekbeschrijvingen
- Toepassen en doorontwikkelen handelingskader in sociale wijkteams

2.2.3. Evaluatie en publicatiefase 01/10/2014 tot 01/11/2015

- Evalueren instrument aan de hand van de casuïstiekbesprekingen
- Schrijven module handelingskader Eenzaamheid in Zicht voor verschillende doelgroepen (professionals, vrijwilligers, studenten)
- Schrijven artikel (samen met o.a. college Hogeschool Saxion)

3. Uitvoering van de interventie binnen de Wmo werkplaats

Het toepassen van het handelingskader in de vier Wmo praktijken is van belang om het instrument te toetsen. De toetsing is alleen mogelijk indien de werker eenzaamheid vermoed of signalen hierover uit de omgeving van de burger ontvangt. Op dit moment zijn vier onderzoekers verbonden met de praktijken in de vier gemeenten Midden Drenthe, Groningen, Oldambt en Opsterland.

Het handelingskader wordt niet alleen voor professionals geschreven maar ook voor mensen die eenzaamheid denken te signaleren (medewerkers van woningbouwcoöperaties, burens e.d.)

Referenties

- Abma, T.A. (2005). Responsive evaluation: Its meaning and special contribution to health promotion, *Evaluation and Program Planning* 28 (2005) 279–289.
- Fokkema, C.M. and Dykstra, P.A. (2009) De aanpak van eenzaamheid: feiten en misverstanden. *Demos: bulletin over bevolking en samenleving*, 25, 5-8.
- Heessels, M., Janssen, J. & E. Jansen. (2012). *Een huis zonder drempels. Vraagpatronen onderzoek naar buurtontmoetingspunten in de regio Rivierenland*. Ongepubliceerd paper in opdracht van de gemeente Rivierenland.